

І. М. Коваль-Фучило

МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ СИМПОЗІУМ ФОЛЬКЛОРИСТІВ

Наприкінці вересня – на початку жовтня 2011 року в Сербії (Белград – Аранжеловац) відбувся Міжнародний науковий симпозиум «Спільне у фольклорі слов'янських народів». Організатором зібрання виступили Інститут балканознавства Сербської академії наук в особі директора Н. Тасича, Комісія фольклору при Міжнародному комітеті славистів, за підтримки муніципальної влади м. Аранжеловац. Ідейним натхненником і координатором симпозиуму був відомий дослідник сербської і слов'янської усної народної творчості проф. Л. Раденкович. Обмінятися набутим досвідом з'їхалися учені Сербії, Росії, України, Білорусі, Болгарії, Македонії, Польщі, Словаччини, Словенії, Чехії, Франції, Японії. Україна на цьому високому зібранні була представлена науковими співробітниками Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України проф. Л. Вахніною, О. Микитенко, І. Коваль-Фучило, а також професором Київського національного університету ім. Т. Шевченка Д. Айдачичем. Загалом у роботі симпозиуму взяли участь понад 30 учасників.

Основне завдання конференції – привернути увагу дослідників до генетичних схожостей і ранніх запозичень у слов'янському фольклорі. Ці важливі проблеми цікавили слов'янознавців-фольклористів у ХІХ–ХХ ст., однак в останній час проблематика відійшла на другий план наукового дискурсу. Доповіді учасників симпозиуму були присвячені теоретичним засадам і методам вивчення спільного в усній народній творчості слов'ян, випрацюваним у фольклористи-

ці XIX–XX ст., їх осмисленню в сучасній науці; дослідженню генетичних, типологічних і контактних подібностей; проблемі пошуку спільних джерел класичних жанрів слов'янського фольклору; з'ясуванню ареального поширення сюжетів і мотивів фольклору.

З особливим інтересом учасники наукового зібрання слухали узагальнюючу аналітичну доповідь відомої дослідниці усної словесності, фахівця-етнолінгвіста, д-ра філол. наук С. Толстої «Аспекти, критерії й ознаки слов'янської культурної спільності». Спільність слов'янських традицій зумовлена насамперед генетичною спорідненістю слов'янських народів. Найважливішими його чинниками є мовна спорідненість, християнська культура (прийняття християнства як релігійної і культурної моделі, що вплинула і на обряди життєвого циклу, і на народний календар), спільна дохристиянська (язичницька) культурна традиція, яка зберегла ключові позиції (міфологічна картина світу, культ предків, поклоніння природі, магія, антропоцентризм, антропоморфізм) і після прийняття християнства. Попри різноманітні ареальні й культурні впливи сусідніх етносів, традиційна культура слов'ян зберігає спільну «картину світу». Однак ця єдність у сферах вірувань (міфології), ритуалу (обрядів і звичаїв), фольклору (жанрів, сюжетів, мотивів, поетики, меморатів) виявляється по-різному. С. Толстая зауважила на важливості виокремлення атомарних збігів (деталей), спільності форми в народній культурі й змісту традицій.

Увага доповідачів була зосереджена на фольклорних жанрах, обрядах життєвого циклу, народних віруваннях і уявленнях. Коротким жанрам присвятили доповіді Л. Виноградова з Москви (про мотив слов'янських проклять: людина під владою нечистої сили), М. Лукович з Белграда (про прислів'я балканських слов'ян), М. Станоник з Любляни (про приповідки як найпродуктивніший фольклорний жанр).

Серед прозових фольклорних жанрів увагу науковців привернули легенди і перекази про спляче в скелі військо (Г. Глошкова з Братислави), про особливості порівняльних студій цього жанру (К. Вроцлавський з Варшави), про оленя, який віддає себе в жертву (А. Мороз із Москви), про одруження феї у південнослов'янському фольклорі (Г. Благоевич із Белграда). Г. Кабакова з Парижа здійснила компаративістичне дослідження казки про «собачий вік». Уявлення про слов'ян, відображені в анекдотах XIX ст., були об'єктом дослідження Б. Златковича з Белграда.

Різні аспекти вивчення балад висвітлили у своїх доповідях учені з Києва О. Микитенко (про генетичні збіги і запозичення в баладному сюжеті про сестру-отруйницю), Л. Вахніна (про українсько-польські паралелі в народній баладі «Ой сталася новина»), Д. Айдачич (про конфлікт між братами в баладних піснях).

Магічному фольклору були присвячені студії чотирьох дослідників з різних країн. Так, про сисінієві молитви східних і південних слов'ян доповідав А. Топорков з Москви, про сатор-формулу як замовляння в балто-слов'янській писемній і фольклорній традиції розповів І. Ішо з Токію, білоруські замовляння від черв'яків у рані стали об'єктом компаративістичних студій Т. Володіної з Мінська, над реконструкцією моделі замовляння працює Б. Сикимич із Белграда.

Архаїчному обрядовому жанру – голосінням, зокрема особливостям осмислення їх передачі в східнослов'янських традиціях, присвятила доповідь І. Коваль-Фучило з Києва. Колядки – класичний обрядовий жанр календарного фольклору – стали об'єктом вивчення чеської фольклористики з Брно В. Фролкової (про чесько-словенсько-польські паралелі).

Л. Попович із Белграда ознайомила учасників конференції із результатами досліджень символіки кольору в слов'янському фольклорі. Символіку снів на матеріалі сербської і російської

народних традицій розшифровував Ж. Треб'ешанин з Белграда. Ще один фольклорист із Белграда – Б. Йованович – проаналізував символіку змія в народній традиції балканських слов'ян.

Кількома доповідями було охоплено міфологічні вірування і уявлення. Так, Л. Раденкович із Белграда доповів про народні уявлення про жабу в слов'янських народних традиціях. Карпато-південнослов'янські паралелі у віруваннях про перших весняних птахів зацікавили М. Толстую з Москви. Уявленням про смерть, зафіксованим у мові й фольклорі болгар і поляків, присвятила доповідь К. Михайлова із Софії. Про хвороби юнака на матеріалі сербської і болгарської традицій розповів Б. Сувайчич із Белграда. Уявлення про очі й зір стали предметом дослідження Л. Делич із Белграда.

Симпозіум відбувався в режимі пленарного засідання, що дало змогу почути й обговорити учасникам усі виступи доповідачів. Міжнародне наукове зібрання було чудовою нагодою для ознайомлення з новою літературою, а також обміну науковими виданнями, що побачили світ в інших країнах.

Учасники зібрання мали змогу оглянути історичні місця Белграда й Аранжеловаца, помилуватися краєвидами Сербії, почути виступи фольклорних колективів, ознайомитися з особливостями національної кухні.